

מהליכותיו והנהגותיו

בעידודו של הרב ובשליחותו התגייסתי לצה"ל*

הוא היה עבורי אבא רוחני שעיצב את דמותי, והעניק לי את פך השמן שממנו שאבתי את האור הגדול באהבת ישראל, עם ישראל וארץ ישראל.

זוכר אני עת ישבנו על הדשא ושמענוהו קורא מכתבים מהמחנות בקפריסין שקלטו את שרידי המחנות מהשואה הנוראה באירופה, ושגורשו מחופי הארץ על ידי הבריטים - מכתבים מהרב ברויאר¹, שנשלח על ידי הרב נריה זצ"ל, כדי לעודד ולחזק את רוחם של השרידים, שנתרו לאחר המלחמה האכזרית של הנאצים ימ"ש ביהודים. היתה זו עבורנו חויה אנושית שלא תישכח.

זוכר אני היטב את הסכמתו וברכתו, שאצא בזמן הלימודים בישיבה לקורס מפקדים של "ההגנה" ואחר כך בשליחותו לאמן את תושבי כפר הרוא"ה והנוער בידע צבאי. בשליחותו שמרנו בלילות על גשר מעברות. גרמתי לו נחת רוח מרובה, עת התגייסתי לצה"ל, ברגע הקיומי הקשה ביותר למדינת ישראל.

זוכר אני שמיד עם תום מבצע "חירם" בשחרור הגליל ארחנו את הרב נריה בחטיבה שבע, בגדוד 79 שהיה בין כובשי הגליל ומשחררי מירון, וכיצד ביחד נכתב השיר: "צהלי ורוני חטיבה שבע, הנודעת מדן ועד באר שבע, צור ישראל נצחון לך הנחיל, חיל שריונך שחרר הגליל". שיר זה הושר בפי כל חיילי צה"ל ומפקדיו ובפי כל עם ישראל. היה זה המנון שלאורו הלכו אחר כך רבים רבים בכל אתר ואתר.

הוא ביקש ממני לבוא בחופשות הקצרות לישיבה, ולספר לתלמידים את החוויות שבמלחמות הקשות, בהן השתתפתי בלטרון ובגליל. אכן נעניתי לבקשתו, ובמקום לבוא הביתה, באתי לביתי הרוחני בישיבה, וזכיתי לרתק את התלמידים בחוויות של בן ישיבה ציונית דתית לאומית, המנסה לגשר בין צרכי המלחמה לבין דמותו של אדם דתי, החייב לקיים מצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, ובעיקר בין אדם למדינתו.

עמדה לי זכות מיוחדת להידבק בו, בתורתו ובמידותיו הנעלות. בכל מקום שהלכתי ושאני הולך עד עצם היום הזה, עומדת ומזדקרת דמותו הענקית כמצביא וכקברניט המוביל את ספינת התורה והיהדות גם בגלים סוערים ובמשברים קשים.

קריאותיו הבלתי פוסקות לכל תלמיד ותלמיד מתלמידיו שיגשימו בגופם, בנפשם וברוחם, את אהבת ארץ ישראל וימלאו תפקידים מרכזיים בכל תחומי החיים התורניים הבטחוניים, הכלכליים והחברתיים - נענו בנפש חפיצה. כיום אתה יכול למצוא בכל קהילה בארץ, בכל

* מכתב שנשלח בכ"א בכסלו ה'תשנ"ו בימי ה"שבעה" לפטירת הרב זצ"ל. הובא בספר "נרו מאיר" עמ' 2-61.

1 חלק מן המכתבים מופיעים בספרנו בעמ' 66

מערכות החיים, את מיטב הנוער הדתי שהתחנך על ברכיו של הרב משה צבי נריה זצ"ל, המגשים את משנתו הלכה למעשה בגבורה, בגאווה ובנחישות.

ר' גדליה שרייבר

הסיפור שמאחורי השיר "צהלי ורוני חטיבה שבע"

צהלי ורוני חטיבה שבע

הנודעת מדן ועד באר שבע

צור ישראל ניצחון לך הנחיל

חיל שיריונך שיחרר את הגליל

שיר למעלות אל הגבעות

אל ההרים אשא עיני

ממירון רבי שמעון

צועד לפניך בר יוחאי

ואמרתם כה לחי

רבי שמעון בר יוחאי

שיר למעלות אל הגבעות

אל ההרים אשא עיני

ממירון רבי שמעון

צועד לפניך בר יוחאי

מילים: הרב משה צבי נריה זצ"ל.

לחן: ספרדי עתיק (לקוח מפיוט לחג הסוכות).

במלחמת השחרור נלחמה על שחרור הגליל חטיבה שבע שהיתה חטיבה משורינית. בחטיבה היתה יחידה של חיילים דתיים (ביניהם מר מאיר חובב ויוסף הגלילי). לטנק המוביל את היחידה הם קראו "בר יוחאי", על שם התנא רבי שמעון בר יוחאי (מחבר ספר הזוהר) הקבור במירון שבגליל העליון.

כאורח לשבת שלאחר חג הסוכות, הם הזמינו אליהם את הרב נריה זצ"ל. בשבת זו הם חגגו שבת הודיה על שחרור הגליל. אמא, הרבנית רחל נריה, מוסיפה: היו ממש ניסים בדרך. למשל, היה זה שטח צבאי סגור, ובזכות טרמפ עם בוגר הישיבה שנמצא בנס, ניתן לאבא להגיע אל החטיבה.

באותם ימים התפשטה ביחידה מנגינה נעימה שהיתה לחן לפיוט ספרדי המתחיל במילים "בחג הסוכות, אל יצילנו ממצוקות וכו".

עוד לביל שבת קלט הרב נריה זצ"ל את המנגינה. בשבת בבוקר, הוא כבר לימד את השיר החדש שחיבר לכבוד היחידה, בהתאמה למנגינה המוכרת.

החיילים התאהבו בשיר החדש, שהפך ללהיט והמנון היחידה. השיר נכתב על לוח עץ גדול שנתלה על הטנק הראשון, "בר יוחאי".

הסיפור ותמונת הטנק נמצאים ב"ספר מירון" שחובר על ידי לוחם היחידה יוסף הגלילי.

תמונת ה"טנק" עם מילות השיר

- המילים "צהלי ורוני", לקוחות מהפסוק *בישעיה (יב, ז) "צהלי ורוני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל"*.

- המילים "שיר למעלות, אל הגבעות, אל ההרים אשא עיני", נראות כמבוססות על הפסוק *בתהלים (קכא, א) "שיר למעלות, אשא עיני אל ההרים, מאין יבא עזרי", ועל מדרש חז"ל (במדבר*

רבה כ, טז) על הפסוק בפרשת בלעם (במדבר כב, ט): "כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו", "צורים" - אלו האבות, "גבעות" - אלו האמהות.

למילים "צועד לפניך בר יוחאי", שלש משמעויות:

האחת, הטנק הראשון ביחידה נקרא על שם רבי שמעון בר יוחאי.
 השנייה, דמותו של רבי שמעון בר יוחאי, תלמידו של רבי עקיבא, מגדולי מנהיגי הלוחמים בשלטון הרומאי, "צועדת" כמנהיגה ומורת דרך ללוחמים.
 השלישית, זכותו של רבי שמעון בר יוחאי היא המפלסת את הדרך ללוחמים.

(על דרכו ושיטתו המיוחדת של רבי שמעון בר יוחאי, כתב הרב נריה זצ"ל בחוברת "על משכנות הרועים").

המילים "ואמרתם כה לחי, רבי שמעון בר יוחאי", הן מילות הפזמון של שיר הלל לרבי שמעון בר יוחאי שחובר על ידי רבי יוסף חיים, מגדולי חכמי עירק, המפורסם על שם סיפרו "בן איש חי".

אבא זצ"ל היה קשור במיוחד לציון רשב"י. כשבנו את הפנימיה הראשונה ואת "בית הלפרין" בישיבת בני עקיבא כפר הרו"ה, הוא ביקש מהקבלן, אחיו ר' בנימין מנקין הי"ו לבנות את כיפות הגג בדומה לכיפות שעל ציון רשב"י.

עד היום מתנגנת מנגינת "צהלי ורוני" בשמחת ז' באדר במירון (ראה בספר "מאורות נריה" לאדור ופורים). ר' שמואל צ'צ'יק (מזקני חסידי ברסלב) התאים את המנגינה ל"לכה דודי". בערב שבת קודש שלפני ז' באדר, בעוברו לפני התיבה בציון רשב"י במירון, הוא שר עם הציבור את "לכה דודי" במנגינת צהלי ורוני.

הרב פתחיה נריה

האם רוצים תמונה של הקב"ה עם הרמטכ"ל?

לאחר מלחמת ששת הימים, כששחזרה העיר העתיקה, סיפר לנו הרב על ביקורו בכותל ותיאר לנו תאור חי על הכותל - איך שנראה לפני שנפל לידי הירדנים עם רחבת הכותל הצרה, ואיך הוא נראה עכשיו, לאחר שהרסו את שכונת המוגרבים שהיתה צמודה לו.
 בזמנו היה ויכוח בציבור, האם הנצחון במלחמה היה נס או לא. זכורני שהרב אמר: "מה הם רוצים, שהקב"ה יצטלם עם רבין על יד הכותל"?

דוד פרג'ון

אמירת תהלים כעזרה ללוחמים¹

בסוף שנתי הראשונה בישיבה היתה מלחמת ששת הימים, ואני זוכר כיצד הרב שוחח איתנו על משמעות אמירת התהלים על ידינו בשעה זו, כעזרה ללוחמים בחזית. כל ידיעה על בוגר הישיבה - טובה כרעה - השאירה עליו רושם עמוק שהועבר גם אלינו.

דובי טל

1 מתוך "נרו מאיר" עמ' 88.

כמה אהב את מדינת ישראל ואת צה"ל²

רבות נאמר ונכתב על הרב בכיוון של העמקת התורה ואהבתה, היותו האיש שדאג שלא תשכח תורה מישראל, ובנה אכסניות של תורה. פן נוסף... הוא שבכוח רוחו, בכיוון דרכו ועל פי תורתו הוא העמיד לא רק דור של לומדי תורה ואוהביה, אלא הרב שלח לקרב ולספר, לצה"ל ובעיקר לכוחות המסתערים של לוחמים ומגינים, יותר מכל אדם אחר בישראל. אנו ידענו כמה אהב את מדינת ישראל - מדינתנו ואת צה"ל - צבאנו, וכמה חטיבות לוחמים, הוא בעוצמת רוחו, שלח להגן עלינו.

יהודה ריינס

המגע עם הגמרא יגרום לפעמים לעיין בה³

כשיצאתי לצבא (נה"ל) ביקשתי מהרב עצות עבור תקופת הצבא. אמר לי הרב: "אני יודע שכשחוזרים מאימונים קשה ללמוד. עצתי היא, שאם אתה עייף, תכנס לבית הכנסת שבבסיס, תיגש לארון הספרים, תפתח את הגמרא, תציץ פנימה, תסגור את הגמרא ותחזיר אותה לארון. זה לא כל כך קשה, אך המגע עם הגמרא ביד - יגרום לך בכל זאת לעיין בה לעיתים". אוכל לומר שעשיתי זאת גם בצבא וגם בעסקנות ציבורית, והתועלת היתה עצומה.

הרב משה לוינגר

הרב חימם לבבות החיילים בכפור הגולן החזורפ⁴

לאחר פרוץ מלחמת ששת הימים, מצאתי את עצמי תחילה כרב ב"שדה יעקב" שבעמק יזרעאל (שם עמדתי בקשר הדוק עם ראש הישיבה, הרב אברהם יצחק נריה ע"ה, בנו של הרב צ"ל). מאוחר יותר השתלבתי ברבנות הצבאית כרב פיקוד הצפון, וכך, נפגשתי יום אחד במהלך מלחמת יום הכפורים בכבוד הרב נריה צ"ל כשהוא נוסע בין הכוחות השונים בדאגה עמוקה לתלמידיו, בבחינת "את אחי אנכי מבקש" (ביאשית לו, טז). סייעתי לו כמידת יכולתי להגיע ליחידות שביקש. מאוחר יותר ביקשני הרב לבקר אצל חיילי המילואים במהלך מלחמת ההתשה שלאחר המלחמה. וכך, בא אל המחנות, אסף חיילים בכפור של הגולן החורפי, וחימם את הלבבות בדברי תורה וחיזוק האמונה. כדרכו, ליווה את דבריו בניגון ושירה וסחף אחריו אנשים מכל השכבות והזרמים, חיילים ומפקדים, בני עיר וקיבוצניקים.

הרב ישראל אריאל

1 מתוך "נרו מאיר" עמ' 90.

2 מתוך "נרו מאיר" עמ' 81-2.

3 מתוך "נרו מאיר" עמ' 64.

4 מתוך "נרו מאיר" עמ' 69.

"כִּי לֹא יְטוֹשׁ ד' עַמּוֹ"¹

במלחמת המפרץ פגשתי אותו אחרי תפילת שחרית עטוף בטליתו בדרך הביתה. הוא ביטא אמונה, שמחה והתפעלות על חסדי ד' אחרי שניצלנו בנס מהטילים. בניגוד לאלה שהסתובבו מדוכאים ומודאגים, הביע את אמונתו שד' לא יטוש את עמו - והדבר היה לפלא בעיני השומעים.

מנחם קץ

שְׁלֵשָׁה מְלָאכִים אוֹמְרִים "שַׁבַּת שְׁלוֹם"²

זכרונות רבים יש לי מהרב נריה זצ"ל; החזק שבהם הוא השהיה הספונטנית שלו בישיבת הגולן בשבת הסמוכה לחנוכה ה'תשל"ו, אחרי רצח שלושת התלמידים שם.³ אני חזרתי לישיבה ממש ב"בין השמשות", אחרי ההלוויות בירושלים, ונכנסתי לבית המדרש בדיוק כשהרב נריה התחיל לדבר: "שלושה מלאכי שרת נכנסים היום לכל בית בישראל: שלושה מלאכים חדשים, שזה עתה נולדו, באים לכל בית בישראל ואומרים לבני הבית: "שבת שלום, שבת שלום, הצטרפנו כעת אל המלאכים שימשיכו לשמור על כל בתי ישראל"³ ועוד ועוד, דברי ניחומים שיצאו מתוך הלב.

הרב יואל קטן

בעניני חינוך אין פשרות*

ב"ה ג' תמוז, ה'תש"י

לכבוד

מחלקת הבטחון

ד' עמכם!

קבלתי את מכתבכם בצרוף העתקת מכתבכם למפקדת הגדנ"ע.

אומר אני: גם זו לטובה. טוב שהמרצע יצא מן השק כבר עכשיו, בטרם אנו עומדים בפני מציאות של וכו'. ברם אסור לנו להסתפק בה, ורק מספר קטן של מעונינים יודע על מצב הדברים. הענין נוגע לציבור הדתי כולו, הענין נוגע לדבר שהנשמה תלויה בו, לנפש הנוער שלנו, בנינו ובנותינו, והוא מוכרח להגיע לאזני הציבור ולקבל את תמיכתו המוסרית המלאה.

1 מתוך "נרו מאיר" עמ' 129.

2 מתוך "נרו מאיר" עמ' 165.

3 מחבלים חדרו ל"ישיבת הגולן" ורצחו שלושה תלמידים.

* מכתב ששלח הרב נריה זצ"ל למחלקת הבטחון של הפועל המזרחי. את המכתב מצא אורי כנרי בארכיון הציונות הדתית, וכשהראה אותו לרב כדי לשאול על הרקע שלו, הרב שמח שמחה גדולה מאד וביקש לצלם בעבורו בכמה עותקים.

את המכתב שלח הרב, לאחר שקיבל הבטחה שיהיו מפקדים דתיים עבור תלמידי בתי הספר הדתיים בגדנ"ע. מי יודע אם לא זכינו בזכות מסירותו ומאמציו ליצירת מסגרות של "ישיבות הסדר" ועוד.

צריך שיהיה ברור למנהלי עניני הבטחון בארץ ישראל - ובראשם למטכ"ל - שבעניני חינוך הנוער אנו ניאבק בכל תוקף. בזה אין פשרות. לא נמסור את ילדינו לידי מפקדים חופשיים. על כך לא נסכים לוותר. מכתבכם למפקד הגדנ"ע צריך לקבל פרסום רחב. יש לפרסם ידיעות (אם לא בעתון מטעמי צנזורה) הרי בצנורות אחרים.

והיה זה שלום וכל טוב.

ביקר

משה צבי נריה

מכתב התשובה

מחלקת הבטחון
ח בתמוז ה'תש"י
23.6.50
מספר מכתב: 324

לכבוד
הרב מ. צ. נריה
ישיבת בני עקיבא

הנדון: מכתבך מג' תמוז

הננו לאשר את קבלת מכתבך הנ"ל והננו עושים כמיטב יכולתנו להביא את הענין לידיעת הציבור ומנהיגיו.

פנינו והמצאנו את כל הפרטים לשרים הדתיים, לשר הבטחון, לרמטכ"ל, לשר החינוך, למנהל מחלקת החינוך, לחברינו בכנסת וכו', ומנסים לעורר את הבעיה לא רק בחוגים הדתיים. לשם זה הננו לבקשך לבוא לעזרתנו בכתיבת מאמרים (או בצורת מכתבים למערכת), על נושא זה בהקדם, ואנו מצדנו נשתדל שהעתונים יסכימו לפרסמם.

ברכותינו למאמריך,

הננו,

בברכת חברים לתורה ועבודה

אריה ארליך

מכתב למשפחה שכולה*

ב"ה כ"ד באלול, ה'תשכ"ט

מכובדי מאד נעלה

ר' משה מנדל וביתו

המקום ינחם אתכם בנחמות ציון וירושלים.

קראתי בצער רב את הידיעה על נפול בנכם היקר והחביב מר יעקב מנחם ז"ל, במערכות

ישראל על חייהם ותקומתו.

אין מלים לנחם הורים שכולים, ורק הידיעה כי רבים רבים הכואבים את כאבם, יש בה בכדי

לאמץ במשהו את הלב הדווי.

הרופא לשבורי לב יחזק אתכם, ואנו כולנו תפילה כי יאמר למלאך המשחית הרף, ותכלה

שנה וקרבותיה, ותחל שנת שלומים לדם השפוך - וכפר אדמתו עמו.

הכותב בדמע

משה צבי נריה

* המכתב נתקבל מעופר גדנקן, תלמיד חדש בכתה יי בשיבה.

הוא מסר כי הרב זצ"ל לא הכיר את המשפחה אליה שלח את המכתב. הוא רק קרא בעיתון על האסון ועל כך שאם החייל נתייתמה בתקופה האחרונה מאביה ומאמה ועתה היא גם אם שכולה, ושלה מכתב ונחומים. במשפחה מאוד הוקירו את השתתפותו באבלם וכאבם.